

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Congressen

'I could never do that!' – An exploration of creative risk taking in family therapy

Workshop met Jim Wilson, georganiseerd door Context

[Kortenbergh, 20 oktober 2016]

Wendelien Nagtegaal

Tijdens de reis van Groningen naar Kortenbergh was er tijd genoeg om na te denken over de uitnodigende titel van deze workshop. Zou ik tijdens deze dag uitgedaagd worden om iets te gaan doen waarvan ik altijd had gedacht dat ik het nooit zou kunnen? Zou ik zelf genoeg creatieve vaardigheden hebben om risico's te durven nemen? Wilson kennende zou hij me zeker aanmoedigen te onderzoeken op welke manier ik binnen mijn eigen mogelijkheden 'nieuwe' wegen zou kunnen bewandelen in mijn werk.

Jim Wilson is gezinstherapeut, opleider en consultant bij Llwyn Onn Child and Family Psychology Service in Gwent, South-Wales. In heel Europa is hij een veelgevraagd spreker. In het bijzonder wordt hij gewaardeerd om zijn humor en creativiteit. Hij schreef diverse boeken waaronder *Child-Focused Practice* (1998) en *The Performance of Practice* (2007). In 2017 verschijnt zijn nieuwste boek *Creativity in times of constraint*. In 2010 was hij samen met Van Lawick, Rober, Seikkula en Shotter oprichter van het Open Network for Dialogical Practices.

In zijn introductie maakt Wilson duidelijk dat we van hem geen methode, theorie of protocol hoeven te verwachten. Het is

goed om theoretisch en praktisch geschoold te zijn maar voor hem gaat het om contact in het 'hier en nu' met het gezin. De manier waarop hij dat doet, brengt hij direct in praktijk wanneer een deelnemer met baby later binnenkomt. Hij onderbreekt zijn verhaal en neemt uitgebreid de tijd om hen beiden te verwelkomen. Hij raadt haar aan een goede plek te zoeken zodat ze samen met haar kind op een plezierige manier aan deze dag kan deelnemen. Wanneer de baby later op zijn stemverheffing in het vuur van zijn betoog reageert, maakt hij opnieuw contact en zegt: 'Oh, sorry baby, ik zal wat zachter spreken.' Tegelijkertijd laat hij zien dat hij door scholing en ervaring een eigen stijl heeft ontwikkeld. Het biedt hem als therapeut voldoende zelfvertrouwen om een veilige situatie te creëren en buiten zijn comfortzone te gaan. Hij vindt het belangrijk dat je als therapeut risico's durft te nemen en over je eigen grenzen durft te gaan. Zo kan je in therapie verschil maken en kan er verandering plaatsvinden.

Wilson wordt geïnspireerd door de Braziliaanse onderwijshervormer en pedagoog Paulo Freire en de Egyptische feministe en politiek activiste Nawal El Saadawi. Freire raakte hem met zijn uitspraak 'dialogo kan niet bestaan zonder nederigheid' (Wilson, 2016). Net zoals de onderwijzer de leerling engageert, stimuleert de hulpverlener de cliënt in kritische reflectie en de zoektocht naar wederzijdse ontmoeting van mens tot mens (*humanisation*). De hulpverlener moet doordrongen zijn van een diep vertrouwen in mensen en hun creatieve kracht. Wanneer je een proces van humanisering creëert, open je moge-

lijkheden in therapie, waarbij voor Wilson de ander als mens ontmoeten voorop staat. In een tijd waarin we beheerst worden door diagnoses, protocollen en productiecijfers, kost het steeds meer moeite de ander op een humane manier te ontmoeten in een eigen creatieve stijl. Wilson wil ons laten zien hoe we de factoren die creativiteit hinderen of onmogelijk maken, kunnen uitdagen.

Aan de hand van voorbeelden uit zijn eigen praktijk en verschillende praktische oefeningen toont hij op welke creatieve manier we als gezinstherapeut kunnen werken. Een aansprekend voorbeeld: tijdens een multidisciplinaire vergadering brengt een collega een casus in van een tienjarig kind dat getest is op aandachts- en concentratieproblemen en autisme spectrum problematiek maar waarbij geen diagnose is gesteld. De collega vraagt zich af of een nieuwe screening niet zinvol zou zijn. Wilson stelt haar de vraag hoe de jongen heet. De collega moet zijn naam in het dossier opzoeken. Wanneer Wilson vervolgens de vraag stelt: 'Wat denk je dat John zou antwoorden op de vraag waarmee hij geholpen zou willen worden, als er al iets zou zijn?', moet zij hem het antwoord schuldig blijven. Later bedacht Wilson dat hij haar misschien ten overstaan van het hele team beledigd zou kunnen hebben. Wanneer hij haar daarover aanspreekt, vertelt ze hem dat dit niet het geval is maar dat hij haar juist aan het denken heeft gezet.

Op een levendige manier nodigt hij ons tijdens deze workshop uit antwoord te geven op vragen, mee te doen aan rollenspelen en oefeningen. 'Hoe geven we aandacht, hoe loop je, hoe spreek je, hoe kijk je, wat voel je? Hoe gebruik je ruimte om te verbinden, hoe kun je in beweging zijn en vanuit je ooghoek kijken?' vraagt Wilson. In een rollenspel (met een aantal deel-

nemers) met vader, moeder, zestienjarige dochter en veertienjarige zoon, waarin er sprake is van hevige conflicten tussen vader en zoon, pakt hij telkens zijn stoel om naast degene te gaan zitten aan wie hij een vraag stelt. Hij probeert vanuit die positie het ingebrachte probleem vanuit ieders perspectief te bekijken en waardering te geven. Achteraf geven alle gezinsleden aan: ik voelde me gezien en gehoord en dit was werkelijk voelbaar toen hij naast me zat. Allen waardeerden het dat hij zichtbaar hard aan het werk was.

Communicatie is driedimensionaal waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de theorie, de stijl en de bezieling. In opleidingen wordt vaak alleen aandacht besteed aan de eerste twee, maar juist met de derde maken we contact. Wanneer je geen contact maakt, is de kans klein dat je een veilige situatie creëert waarin je kunt improviseren en experimenteren. De vraag blijft in hoeverre modellen en handleidingen professionals mogelijkheden geven om creatief te reageren. Kortom, in hoeverre kunnen *manuals* (handleidingen) *humanuals* worden?

Tijdens een inspirerende oefening in drietallen krijgt iedereen de gelegenheid te onderzoeken wat de beperkingen in creativiteit zijn en hoe je daarmee om kunt gaan.

Een persoon stelt aan een tweede persoon de volgende vragen:

- Hoe is jouw relatie met creativiteit in je werk?
- Welke beperkingen ervaar je om daarmee te werken?
- Hoe zou je dat in realistische stappen willen veranderen?

Terwijl de tweede persoon antwoordt, luistert de derde alsof hij de 'creativiteit' van de tweede is. Daarna wordt aan 'creativiteit' gevraagd op de antwoorden feedback te geven. Voor ieder van ons wordt bij

'I could never do that!' – An exploration of creative risk taking in family therapy

deze oefening duidelijk dat de belemmeringen vooral in ons eigen hoofd zitten en de stappen om verandering aan te brengen helemaal niet groot hoeven te zijn.

Op de terugreis na deze creatieve, humorvolle en inspirerende dag bedenk ik dat vooral de laatste oefening mij uitgedaagd heeft dingen te doen waarvan ik dacht dat ik ze nooit zou kunnen. Voor mij werd duidelijk dat de durf om iets anders te doen een grotere hindernis is dan de praktische belemmeringen.

Niet alleen de voorbeelden en praktische oefeningen in de workshop hebben mij geïnspireerd. De voortdurende aandacht van Wilson voor de wijze waarop hij contact maakt en de ander probeert te ontmoeten als mens, geven me in een tijd waarin dit ondergesneeuwd dreigt te raken, de energie en moed om door te gaan.

Oude vlam, nieuwe liefde

Studiedag ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie [Amsterdam, 11 november 2016]

Wilbert Kok

In het prachtige gebouw 'De nieuwe liefde' organiseerde het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie (AIGR) deze feestelijke studiedag met als thema: wat vinden we nu echt essentieel om door te geven aan volgende generaties systeemtherapeuten? Om een antwoord op die vraag te vinden waren sprekers uitgenodigd uit eigen gelederen plus een aantal toonaangevende collega's, om met elkaar de stand van zaken

Wendelien Nagtegaal is systeemtherapeute, werkzaam in eigen praktijk en docente aan de GZ-opleiding bij de Rijksuniversiteit Groningen. E-mail: w.nagtegaal@kpnmail.nl.

Literatuur

- Wilson, J. (1998). *Child focused practice – A collaborative systemic approach*. London/New York: Karnac.
- Wilson, J. (2007). *The performance of practice – Enhancing the repertoire of therapy with children and families*. London/New York: Karnac.
- Wilson, J. (2016). Paulo Freire and radical humanism – an invitation to debate. *Context magazine*, 147, 7-10.
- Wilson, J. (in press). *Creativity in times of constraint*. London/New York: Karnac.

anno 2016 op te maken. In de ochtend zijn er plenaire sprekers, in de middag mogen we aan de slag in workshops. Dagvoorzitter Albert Neeleman introduceert geroutineerd en opgewekt alle sprekers.

Marian Ploegmakers-Burg en Reinout Graaff zijn twee boegbeelden van het AIGR. Onder de titel 'Blikwisselingen' houden zij een lezing over co-therapie. Ze hebben zich voorgenomen het in de presentatie 'een beetje klunzig' aan te pakken en dat kost hen geen enkele moeite. Daarmee ervaren we ter plekke het effect van de dynamiek tussen twee therapeuten. Je vraagt je toch af: gaat het ze lukken?

Ploegmakers-Burg en Graaff laten zien dat co-therapie werkt omdat ze goed op elkaar ingespeeld zijn, elkaars verschillen respecteren en het onderling vertrouwen